

67-72-68/2
12.06.17р.

До Спеціалізованої Вченої ради
Д 35.052.19 у Національному університеті
“Львівська політехніка”

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію
Панчишина Руслана Ігоровича
на тему: «Детермінанти поведінки людини: філософсько-правовий вимір»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.12 – філософія права**

Актуальність теми дослідження. Дослідження поведінки без перебільшення можна визнати однією з центральних міждисциплінарних проблем сучасної гуманітарної науки в цілому, від належного осмислення якої безпосередньо залежить успішність здійснюваних в Україні реформ, удосконалення чинного законодавства, забезпечення законності та правопорядку. Особливої актуальності подібна тематика набуває також в сучасних умовах переосмислення засад формування і розвитку багатоманітної правової дійсності, підходів до пізнання права як особливої соціонормативної системи тощо.

Процес складних трансформації засад суспільно-державного устрою в Україні супроводжується кризовими явищами у різноманітних сферах та галузях суспільного життя, зокрема, у правовому житті. Йдеться насамперед про різноманітні деформації правової свідомості людини, що суттєво гальмує ефективну реалізацію права, а отже, поведінку суб'єктів суспільних відносин, внаслідок чого право не може належним чином здійснювати свої регулятивно-охоронні функції, особливо щодо забезпечення та захисту прав і свобод людини.

Незважаючи на наявність деяких монографічних праць з проблематики детермінантів поведінки людини, які були опубліковані у другій половині минулого століття, дослідження цих питань так і не набуло свого доктринального осмислення за період незалежності України. Проте, ця тематика має давню традицію, яка сягає своїм корінням у відповідні філософські ідеї та погляди, які мали місце ще за часів Античності. Безперечно, що протягом тривалого

історичного розвитку осмислення природи та сутності детермінантів поведінки людини відбувалося по-різному, що обумовлено, серед іншого, наявністю різноманітних правових та філософських шкіл. При цьому ті чи інші уявлення про поведінку людини були також детерміновані ідеологічними, релігійними, з моральними чи політичними чинниками, які відображали історичні особливості функціонування та розвитку суспільства і держави.

У практичному значенні філософсько-правове осмислення проблематики поведінки людини суттєво актуалізується у зв'язку із необхідністю подолання багатьох деформацій правового життя суспільства, забезпечення ефективної протидії корупції та злочинності тощо.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість положень, що визначають актуальність теми, узгоджуються з теоретико-прикладним характером дослідження, який цілком кореспондується з метою і переліком завдань дисертації, сформульованих автором, а також з чітким визначенням об'єкту і предмету дослідження.

Вагоме значення для дослідження цієї складної проблематики є обґрунтування та аналіз автором методології, яка охоплює систему наукових підходів, методів дослідження, прийомів та принципів, за допомогою яких можливо охарактеризувати всі аспекти категорії «детермінанти поведінки людини».

Належною для рівня кандидатської дисертації є й джерельна база дисертаційного дослідження Панчишина Р.І., яку складають наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених-юристів, філософів, матеріали науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів тощо. Необхідний рівень обґрунтованості сформульованих наукових положень, висновків і рекомендацій у дисертації спирається на усі зазначені вище складові в їх сукупності.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження. Звертає на себе увага чітка постановка завдань дисертації, що дає змогу аргументувати не лише логічну послідовність цього

дослідження, а й його спрямування на отримання обґрунтованих та змістовних результатів і висновків. Новизну наукових положень, висновків і рекомендацій дослідження визначає насамперед те, що запропонована наукова робота є одним із перших у вітчизняній юридичній науці комплексних науково-теоретичних досліджень, в якому з'ясовуються сутність і природа детермінантів поведінки людини, особливості ціннісно-сміслових підстав регулятивних механізмів поведінки людини, розкрито проблематику і релятивістський характер поведінки людини в контексті культурно-історичного розвитку тощо.

Наукова новизна дисертаційної роботи характеризуються низка положень та висновків, які відповідають рівню кандидатських дисертацій, а саме: розкрито проблеми поведінки людини і її ціннісно-сміслові засади у філософсько-правовому контексті; обґрунтовано необхідність духовно-морального самовдосконалення людини як основи правомірної поведінки та подальшого розвитку права в цілому. – визначено механізми ентропійного впливу середовища і соціокультурних негачій, виражених у нігілізмі та цинізмі, на поведінку людини як причину і наслідок девіантності.

Потрібно відзначити, що всі елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікація відповідають встановленим нормативним вимогам до кандидатських дисертацій.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. У першому розділі дисертації розкрито теоретико-методологічні підходи дослідження філософсько-правових проблем поведінки людини. Дисертант здійснив критичний аналіз наукових філософсько-правових доробків поведінки людини (с. 10-16); розкрив поняття і зміст поведінки людини у сучасній філософсько-правовій думці (с. 17-31); проаналізував соціокультурні засади поведінки людини (с. 32-46); визначив ціннісні орієнтири поведінки людини (с. 46-61).

Розкриваючи в другому розділі філософсько-правову природу девіантної поведінки людини, звернено увагу на морфогенезис девіантної поведінки людини (с. 65-83); проаналізовано вплив соціокультурних негачій на поведінку людини (с. 83-104); розкрито ентропійні чинники девіантної поведінки людини (с. 105-114).

Третій розділ дисертації характеризується системним аналізом парадигми правомірної поведінки людини. Автор справедливо відзначає, що основу визнання правомірності поведінки особи, прямо не регламентованої правом, складає формула: «Дозволено те, що прямо не заборонено», проте вона діє з обмеженнями. Можна виділити обмеження трьох типів: 1) загальна вказівка на принципи права, яким поведінка не повинно суперечити; 2) конкретне цільове призначення тих чи інших видів поведінки (залежно від галузі права); 3) вказівка на допустимі засоби здійснення своїх прав та законних інтересів. Значення зазначених обмежень полягає в тому, щоб правомірною, а, отже, і гарантованою законом була лише поведінка, яка не суперечить суспільним і особистим інтересам (с. 172-173).

В цілому, отримані автором результати та конкретні висновки дослідження надають можливість поглибити теоретико-правові уявлення про найважливіші для сучасного розвитку вітчизняної загальнотеоретичної юридичної науки питання - детермінанти поведінки, особливості природи девіантної поведінки людини, парадигму правомірної поведінки людини, тощо.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Наукові положення, висновки і рекомендації, які містяться у дисертаційному дослідженні, достатньо відображені, обґрунтовані та апробовані дисертантом у попередньо опублікованих наукових працях, зокрема: у 9 наукових публікаціях, з яких 6 статтях у наукових фахових виданнях України та 3 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Аналіз змісту публікацій, основного тексту дисертації і узагальнюючих висновків переконує, що автором здійснене корисне для юридичної науки, навчальних потреб, практичної юридичної діяльності наукове дослідження.

Дискусійні положення та зауваження. Відзначаючи охарактеризовані вище позитивні моменти дисертаційного дослідження Р.І. Панчишина, необхідно вказати й на наявність у роботі окремих положень, висновків і рекомендацій, що сприймаються як дискусійні або такі, що потребують більш вагомого

обґрунтування, певного уточнення чи додаткових пояснень під час публічного захисту.

Зокрема, виникають наступні зауваження й побажання.

1. Після ознайомлення із текстом дисертаційного дослідження можна зробити висновок, що серед чинників впливу на поведінку визначаються природні, психологічні, юридичні та соціальні (с. 21-27 дисертації). У зв'язку з цим, хотілося б дізнатися, які ще чинники визначають (впливають) на рівень правомірної поведінки в суспільстві, а також справляють вплив на девіантну поведінку людини?

2. В дисертаційному дослідженні стверджується, що правомірна поведінка - це соціально корисна, дозволена і (або) правом дія або бездіяльність суб'єктів права, націлена на реалізацію інтересів, гарантованих та охоронюваних державою (с. 125 дисертації). Втім, в такому контексті, слід було б звернути увагу на таку категорію, як законність, оскільки сутнісним наповненням законності також може і повинна виступати правомірна поведінка. Наскільки це однакові або різні категорії.

3. Серед методів, які пропонуються в дисертаційному дослідженні, не звернено увагу на аксіологічний метод. Варто було б детальніше визначити цей метод при тлумаченні поведінки людини, зокрема, саме її місця в системі правових цінностей.

Загальний висновок. Відзначені позитивні моменти дисертаційного дослідження та викладені вище критичні зауваження надають можливість зробити висновок, що дисертація Панчишина Р.І. є завершеним самостійним філософсько-правовим дослідженням, в якому актуалізовані і розроблені важливі у теоретичному та практичному відношенні проблеми юридичної науки і практики, осмислення яких сприяє подальшому розвитку національної правової системи України.

Дисертаційна робота виконання на високому теоретичному рівні, матеріал дисертації змістовно структуровано і викладено в логічній послідовності, усі

висновки отримали необхідну і достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими.

Автореферат дисертації повністю відображає основні положення роботи, актуальність, завдання й наукову новизну дослідження, його теоретичну і практичну значущість, апробацію положень дисертації. Кількість зазначених в авторефераті публікацій відповідає встановленим нормативним вимогам.

За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження Панчишина Р.І. відповідає обраній спеціальності 12.00.12 – філософія права. Враховуючи викладене, «Детермінанти поведінки людини: філософсько-правовий вимір», яка подана до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.12, відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.03.2013 р. (зі змінами і доповненнями), а її автор - Панчишин Руслан Ігорович - заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.12 – філософія права.

Офіційний опонент:

**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Східноєвропейського національного
університету ім. Лесі Українки**

Чупринський Б.О.
Вчений секретар університету
"09" 06 2017

Б.О. Чупринський